

erit salvatio, sicut dixit Dominus et in residuis, quos Dominus vocaverit. » Hi ecce adsunt dies Jezrahel.

Rursus Jezrahel significat brachium Dei. Ita hi omnes dies sunt Jezrahel, id est dios et opera magni brachii, id est magnae virtutis et potentiae divinae: Ita Arias. Simili modo magnus fuit dies Madian, quo sollicit Gedeon contrivit Madianitas, et ab eorum jugo Hebraeos liberavit, qui dies fuit typus auius diei Christi redemptoris nostri, de quo proinde canit Isaias, cap. 49, 4: « Jugum oneris ejus et virgam humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus (puta diaboli, o Christe) superasti, sicut (Gedeon) in die Madian. » Ubi nota: in hac eadem valle Jezrahel Gedeon Madianitas prostravit, ut dicitur *Judic.* vi, 33, ut plane eo alludere videatur hic Propheta. Vides quae de die Madian dixi *Isaia* ix, 4.

Hic est ergo magnus dies Jezrahel, quo per Christum incarnatum magnum illud mysterium vocationis et adoptionis fidelium peractum est, quod in omnibus suis epistolis Apostolus ita stupet et admiratur. Unde *Ephes.* ii, 11, gentes ad gratiarum actionem et jubilum excitans: « Memores, inquit, estote quod aliquando vos gentes, etc., exatis sine Christo, alienati a conversatione Israel, et hospites testamentorum, et promissionis spem non habentes, et sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Jesu vos, qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. » Et max: « Ergo jam non estis hospites et advena, sed estis civis sanctorum et domestici Dei. » Hinc rursus attonitus exclamat: « O altitudo divitarum sapientiae et scientiae Dei! Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus? » *Rom.* xi, 33.

Tropologice: Magnus dies Jezrahel Ecclesiae est, quo multi ad illam conversi facti sunt Jezrahel, id est semen, hoc est filii, Dei. Talis fuit

dies quo Constantinus Magnus conversus convertit orbem sibi subjectum. Magnus dies genti vel urbi est, quo ab haereticorum vel Turcorum jugo liberata, transit in libertatem filiorum Dei, et in regnum Christi, ut illum jugiter recolere debeat, ac gratulabunda cum Psalle canere: « Haec dies quam fecit Dominus; exultemus et laetemur in ea. » Sic magnus dies fidelis anime est, quo haphizata et fidelis effecta est: quo relapsa in peccatum per penitentiam ad Dei gratiam rediit; quo et saeculi turbinibus ad statum perfectionis a Deo evocata est, quo professionem emisit; quo sacerdotio initiata est, etc. Hisce enim diebus vel simpliciter, vel excellentius facta est Jezrahel, id est semen sive filia Dei, ut merito illos quotannis recurrentes cum ingenti gratiarum actione, laude et jubilo celebrare debeat, ac canere cum B. Virgine: « Magnificat anima meo Dominum. Et exsullavit spiritus meus in Deo salutari meo. Quia fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen ejus. Fecit potentiam in brachio suo. »

Sic magnus dies Jezrahel fuit, quo Judith occidens Holofernem, patriam liberavit, quem proinde Hebraei annuo festo celebrarunt, ut patet *Judith* cap. ult., vers. 31. Sic magnus fuit dies Jezrahel, quo Esther Judaeos neci destinatos eripuit, quem proinde annuo festo phurim, id est sortium, recoleant posteri, *Esther* cap. ix, 26 et 31. Sic magnus fuit dies Eneceiorum, id est dedicationis templi, tum facte primitus per Salomonem, III Reg. vii, tum restauratae per Esdram, I *Esdra* vi, et postea per Judam Machabaeum, I *Machab.* iv, 52. Sic magnus fuit dies caesi a Juda Nicanoris, annuque festum, I *Machab.* vii, 49. Sic magnus fuit dies creditus dati Aaroni, et sub Juda Machabaeo recuperati ignis sacri, quo comburendae erant victimae, II *Machab.* i, 48. Sic magnus dies, imo annus, fuit quinquagesimus, puta jubileus, *Levit.* xxv.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jubet Deus argui Israelam de idololatria et ingratitude: quod nimirum annu, frumentum, vinum, etc., quae acceperat a Deo, accepta tulerat idolis, unde se ea abluturum minatur, quodque visitabat super eum dies Baalim. Hinc secundo, praedicit Israelis penitentiam; ac consequenter, vers. 14, promittit quod cum laetabit, ducet in solitudinem, et loquetur ad cor ejus, eritque vir ejus. Denique, vers. 18: Percutiam, inquit, cum eis hedus, etc. Et sponsabo te mihi in sempiternum. Et seminabo eam mihi in terra, et miseror ejus, quae fuit Absque misericordia.

1. Dicitur fratribus vestris: Populus meus; et sorori vestrae: Misericordiam consecuta.
2. Judicate matrem vestram, judicate: quoniam ipsa non uxor mea, et ego non vir ejus,

(1) Persistit Propheta in imagine supra proposita, quam tamen, ut recte observat Maurer, aliter exprimit, quoad quidem quae Deum inter et populum intercedebat ratio in superiore capite, conjugii imagine adumbrata erat

auferat fornicationes suas a facie sua, et adulteria sua de medio uberum suorum. 3. Ne forte exspoliam eam nudam, et statuem eam secundum diem nativitatis suae: et ponam eam quasi solitudinem, et statuem eam velut terram inviam, et interficiam eam siti. 4. Et filiorum illius non miseror: quoniam filii fornicationum sunt: 5. Quia fornicatrix est mater eorum, confusa est quae concepit eos: quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes milii, et aquas meas, lanam meam, et linam meum, oleum meum, et potum meum. 6. Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, et sepiam eam maceria, et semitas suas non inveniet. 7. Et sequetur amatores suos, et non apprehendet eos: et quæret eos, et non inveniet, et dicit: Vadam et revertar ad virum meum priorem: quia bene mihi erat tunc magis quam nunc. 8. Et haec nescivit, quia ego dedi ei frumentum, et vinum, et oleum, et argentum multiplicavi ei, et aurum, quae fecerunt Baal. 9. Idcirco convertar, et sumam frumentum meum in tempore suo, et vinum meum in tempore suo, et liberabo lanam meam et linum meum, quae operiebant ignominiam ejus. 10. Et nunc revelabo stultitiam ejus in oculis amatorum ejus: et vir non eruet eam de manu mea: 11. Et cessare faciam omne gaudium ejus, solemnitatem ejus, neomeniam ejus, sabbatum ejus, et omnia festa tempora ejus. 12. Et corumpam vineam ejus, et ficum ejus: de quibus dixit: Mercedes hae meae sunt, quas dedero tibi mihi amatores mei: et ponam eam in saltum, et comedet eam bestia agri. 13. Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, et ornabatur inauris suis, et monili suo, et ibat post amatores suos, et mei obliviscetur, dicit Dominus. 14. Propter hoc, ecce ego lactabo eam, et ducam eam in solitudinem: et loquar ad cor ejus. 15. Et dabo ei vitores ejus ex eodem loco, et vallem Achor ad aperientiam spem: et canet ibi juxta dies juventutis suae, et juxta dies ascensionis suae de terra Egypti. 16. Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me: Vir meus; et non vocabit me ultra Baal. 17. Et auferam nomina Baalim de ore ejus, et non recordabitur ultra nominis eorum. 18. Et percutiam eum eis hedus in die illa, cum bestia agri, et cum volucre caeli, et cum reptili terrae: et areum, et gladium, et bellum conteram de terra: et dormire eos faciam fiducialiter. 19. Et sponsabo te mihi in sempiternum: et sponsabo te mihi in justitia, et judicio, et in misericordia, et in miserationibus. 20. Et sponsabo te mihi in fide: et scies quia ego Dominus. 21. Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam caelos, et illi exaudient terram. 22. Et terra exaudiet triticum, et vinum, et oleum: et haec exaudient Jezrahel. 23. Et seminabo eam mihi in terra, et miseror ejus, quae fuit absque misericordia. 24. Et dicam non populo meo: Populus meus es tu; et ipse dicit: Deus meus es tu.

VERB. 1. DICITE FRATRIBUS VESTRIS. — Haec videntur pertinere ad finem capitis primi; unde S. Hieronymus, Lyranus, Vatablus et alii haec connectunt cum cap. i, et caput secundum inchoant a verbis proximae sequentibus: « Judicate matrem. » Plane enim alludit ad tres proles Osee, scilicet, *Jezrahel*, *Lo ammi*, et *Lo rachama*, quasi *Jezrahel*, id est Semen Dei, loquatur fratri suo *Lo ammi*, id est Non

populus meus, et eum consoletur, eique congratuletur de tam felici mutatione, qua a Deo jam factus sit *Ammi*, id est populus meus; itaque sorori suae *Lo rachama*, id est Absque misericordia, quod jam sit *rachama*, id est misericordia, quod jam sit *rachama*, id est misericordia consecuta: unde ex Hebraeo si pro puncto *tsere* substituta *chiria*, ut pro *אֲשֵׁרָא* *athechem* legas *אֲשֵׁרָא* *athchem* veritas: *Dic fratri vestro,*

dem et cultus simili publici religionis, 8-13; *quarto*, dicitur ab idololatria, longinquitas *prope*, 14. *Secundo*, affert jam novam rationem, qua velli porphira ad officium reducere, velle se iniquis post severitatem blanditas et beneficia adhibere, promissis, *primo*, singulari cura Dei tum per se, *tuam* pro legatos, 14, 15; *secundo*, conversione ad Deum & abiectione idololatriae, 16, 17; *tertio*, immunitate ab omnibus malis, 18; *quarto*, iusto et confirmato matrimoniali fudere cum Deo, 19, 20; *quinto*, benedictione uberiori, maledictionem convertente in bonum, 21-24.

aeque ac *die sorori vestrae*; sed eodem res redit, sive in singulari, sive in plurali vertas, fratri, vel fratribus; sorori, vel sororibus; tuae, vel vestrae: singula enim haec filiorum nomina, licet voce sint singularia, significatione tamen et representatione sunt pluralia; significant enim semen Dei, et populum Israeliticum, in quo hominum erat multitudo et pluralitas.

Hinc patet fratres et sorores hic vocari eos, quos cap. 1, 10, vocavit filios Israel, et filios Dei ventis. Jam cum ex dictis cap. 1, pateat hos tres Osee filios significasse primo, Israel, sive decem tribus, ob impietatem a Deo desertas; secundo, gentes paris impietatis et idololatriae; sed quae aeque ac Israelite postea per gratiam Dei ad Christum conversae, factae sunt populus Dei, et misericordiam consecute; hinc sensus hujus loci est, *g. d.* O vos viri Juda, qui estis fideles Dei populi, quia dicitis decem tribus et gentes, qui fratres vestri sunt per Dei praedestinationem, vocationem et gratiam, per quam ad Christum sunt conversi; vocate ergo eos, Populum meum, et misericordiam consecutum, qui olim erant et vocabantur: Non populus meus, et Absque misericordia. Nam *dicite fratribus*, scilicet Israelitis, est vox Jude. Hic enim fuit frater Israel; quia duae tribus erant fratres duodecim tribuum: aut, si mavis, est vox Jezrahelis; hic enim fuit frater *Lo ammi* et *Lo rachama*. Jam per Juda aut Jezrahel intelligit primos fideles Christo credules. Hi enim fuerunt ex Juda et ex Israel: hi enim mire gavisi sunt, cum viderunt Samaritanos, Galileos et gentes ad Christum converti: iisque quasi jam fratribus suis in Christo et Ecclesia applaudabant, eosque vocabant fratres et populum Dei, ac misericordiam consecutum, uti eos vocat S. Petrus, *epist.* 1, cap. II, 10, et S. Paulus, *Rom.* cap. IX, 23.

Hunc sensum exposcunt nomina *Ammi*, id est Populus meus; et *Rachama*, id est Misericordiam consecuta; hi enim plane alludunt ad finem capitis primi, ubi Israelitis jam conversis ad Christum haec nomina indidit. Ita censent S. Hieronymus, Albertus, Hugo, Haymo, Lyranus, Isidorus, Vatablus et Arias. Audi S. Hieronymum, qui ita explicat, *g. d.* « O homines tribus Juda, nolite desperare decem tribuum salutem; sed eam quotidie et sermone, et voto, et litteris ad penitentiam provocate; quia frater vester appellatur et soror; frater, ex eo quod dicitur: Populus meus; soror, ex eo quod appellatur: Misericordiam consecuta. » Deinde aliter explicat, haec applicando Judaeis: « Qui, inquit, in Christum credidit, et estis tam ex Judaeis, quam ex gentibus, dicite fratribus ramis et pruni populo, qui projectus est: Populus meus, quia frater tuus est; et: Misericordiam consecuta, quia soror tua est; cum enim intraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israel salvus fiet. » Aditque tropologicè: « hoc idem nobis praecipitur, ne haereticos penitus desperemus; sed

provocemus ad penitentiam, et illorum salutem germanitatis optemus affectu. »

Verum quia in Bibliis Latinis et Graecis haec dicitur a fine capitis primi, ita ut ab his incipiat caput secundum, hinc iuxta hanc distinctionem aliter haec explicanda sunt, cum Chaldaeo et Christophoro a Castro, nimirum ut spectentur sequentia: « Judicate matrem, » quasi Propheta hic redeat ad initium cap. 1, ne per eum jubeat hic Deus Prophetas, et piis quibuslibet viris Israelitis, ut, dum adhuc refinent nomen populi Dei, et misericordiam consecuti, plebem Israeliticam matrem suam, cujus singuli ipsi sunt membra ac filii, judicent, id est moneant, et coarquant; ne, si in sua impietate perseveret, et sibi et filijs meritum pariat. Unde Chaldaeus vertit: *Prophetae, dicite fratribus vestris: Popule mi, converte me ad legem meam, et congregationis vestrae miserere.* Sensus ergo est, quasi dicat: Vos, o Prophetae, dicite fratribus vestris, scilicet illis qui sunt veri et vocantur *Ammi*, id est Populus meus; et sororibus vestris, scilicet mulieribus quae sunt verae Israelitae, ideoque sunt et vocantur *Rachama*, id est Misericordiam consecuta; ut judicent, id est arguant, et increpent matrem suam, scilicet Synagogam, sive caelum Israelitarum colentium idola; etque denuntient ex me et meo nomine, quod ipsa jam non sit uxor mea, nec ego maritus ejus: auferat ergo fornicationes, id est idololatrias suas, ut redeat ad me redire, et in gratiam thorunqque recipi. Unde Syrus vertit: *Vocate fratres vestros, Populum meum, et sorores vestras Misericordiam consecutas, inite judicium (judicate) cum matre vestra; et Arabicus Antiochenus: Dicite, Popule meus, fratri vestro et sorori vestrae dilectae, et judicium decernite ad matrem vestram; et Arabicus Alexandrinus diversis verbis, sed eodem sensu: Dicite fratribus vestris (Judaeis infidelibus): Vos non populus meus; et sorori vestrae, quod non est Misericordiam consecuta: inite judicium cum matre vestra.*

SORORI VESTRAE. — Hebraice est *id* plurale, *אחותיך* *luchtochem*; unde Vatablus, Paganius et alii recentiores vertunt, *sororibus vestris*. Sed eodem res redit, sive in singulari, sive in plurali vertas, ut paulo ante ostendi. Congruentius tamen noster Interpres vertit in singulari, quia una erat filia Gomer, nomine *Lo rachama*, soror *Jezrahel* et *Lo ammi*, filiorum Osee: ad illam enim alludit. Porro *id* istud additur voci hinc etiam in singulari: ut patet *Cant.* VIII, 8: « Quid faciemus sorori nostrae? » hebraice *אחותיך* *luchtochem*.

2. JUDICATE MATREM VESTRAM. — Hic propheta juxta S. Hieronymum et alios permulso, quos paulo ante citavi, incipit caput secundum. Hic enim redit Propheta a seculo Christi de auro ad snum, et ad suos Israelitas; puta ad sui aetate depravatos mores, scilicet ut Israelitas qui totum idololatriam diffusi ruabant in exitum, increpent et

Quaeritur, quoniam haec mater? Aliqui accipiunt Judam et Jerusalem, sive Synagogam duarum tribuum, quasi hic Propheta increpet duas tribus, sicut primo cap. increpavit decem; ita Ribera, ut sensus sit, *g. d.* Vos, o pii Judaei, qui pius Israelitas vocatis fratres, et pius Israelitides sorores; arguite Jerusalem et Synagogam, sive caelum populi, qui in ea est, quae est quasi mater vestra (ad vos enim loqui coepi), arguite, inquam, eam, eo quod jam ceperit imitari decem tribus, et cum esset uxor cultrixque Dei, iterum se adulteris, id est idololatrie sordibus inquinavit: ne idem illi faciam quod feci decem tribubus; scilicet ut eam repudiet et abjiciam. Hoc enim facere plane cogito et destino.

Melius alii per matrem accipiunt Samaritam, sive Synagogam Israelitarum. Alludit enim ad Gomer uxorem Osee, quae fornicando representabat idololatriam Israel, uti dixi 1, 2. Jubeat ergo Propheta ut *Ammi* et *Rachama*, id est fratres et sorores, puta *foles* Israelitae et Israelitides, arguant hanc matrem suam de infidelitate et idololatria; unde vers. 4, ait: « Et filiorum illius non miserere, quia filii fornicationum sunt: quia fornicata est mater eorum, » ubi plane notatur Gomer ejusque filii, id est, Israelitae impii. Denique vers. 13 et 14, expresse nominantur ejus filii, scilicet *Jezrahel*, *Lo ammi*, *Lo rachama*. Pergit ergo Propheta hic insectari Israelis idola. Jam sensus est idem quem paulo ante dedi; illum ergo repetit et applicat, mutato tantum nomine Juda in Israel. Ita S. Hieronymus, Chaldaeus, Albertus, Hugo, Arias et alii. Hinc patet Prophetam hic increpare Israelitas idololatrias sui evi, non autem Judaeos qui erant futuri tempore captivitatis Babilonicae, ut vult Theodoretus; multo minus Judaeos futuros tempore Christi. Allegorice tamen haec recte his adaptat hoc sensu, quasi scilicet hic veri Israelitae, puta Apostoli, jubeantur increpare Synagogam, eo quod Christum sponsum suum non recipiat nec agnoscat. Ita Haymo et Vatablus.

Nota: Pro *judicate*, alii vertunt *litigate*, id est iudicio contendite, item ei intentate; Vatablus, *expostulate*. Judicare ergo hic non est sententiam ferre, sed accusare, sive partes accusantis agere; hoc enim significat hebraicum *רבו* *ribu*. Est catachresis, vel metonymia; ponitur enim causa pro effectu, antecedens pro consequente; scilicet accusatio pro iudicio, sive lata sententia: haec enim certo ferenda est in reum certum et confessum, puta in publicos idololatrias Israelitas, sicut ex lege *Deuter.* cap. xxi, 6, certa et lata erat sententia mortis, puta lapidationis, in adulteram. Sententia ergo de jure lata, et per iudicem certo ferenda, habetur moraliter quasi iam lata.

Septuaginta vertunt *arguite*, id est *judicamini cum matre vestra*, eodem sensu; qui enim iudicio contendit cum parte adversa, uti facit actor sive accusator cum reo, hic dicitur cum eo iudicari.

id est in iudicio discoptare, in iudicio agitari et ventilari, ut a iudice sententiam vel faventem, vel adversam excipiat. Aliter a Castro: *judicamini*, inquit, id est vos invicem arguite et increpate. Sed prior expositio est genuina, eamque exposcit vox hebraea *ribu*, et consensus ceterorum interpretum.

UT AUFRERAT FORNICATIONES SUAS A FACIE MEA, ET ADULTERIA. — Tritum est in Scriptura apud Prophetas, fornicationes et adulteria vocari idololatriam, ejusque actus, praesertim sacrificia, quia per haec anima, vel gens, relicto Deo sponso suo, copulatur idolo et demoni, quasi fornicario et adultero. Fornicatio ab adulterio distinguitur quasi genus a specie: fornicatio enim est copula tam cum soluta, quam cum conjugata; adulterium, cum conjugata tantum. Aliter S. Hieronymus, « Fornicaria, inquit, est quae cum pluribus copulatur; adultera, quae unum virum deserens, alteri jungitur. » Hinc *Psalm.* lxxii, cum Psaltes dixisset vers. 25. « Quid mihi est in caelo, et a te quid volui super terram? » pro quo Hebraeus, S. Hieronymus et Aquila habent: *Quid mihi est in caelo? et tecum nolui in terra*, scilicet habere alium sponsum, amicum et adiutorem, ut exponit Theodoretus, et, ut Chaldaeus, socium; Arnobius legit: *Quid mihi restat in caelo, et a te quid volui super terram? g. d.* Ego Christus in terra posuit, ita caelestem vitam egi, ut cum in caelum ascendero, nihil mihi supersit, quod in terra postum non impleverim: nil enim praeter te, o Deus meus, volui super terram; nihil ergo in terra relinquo nisi obedientiam et adimplentionem voluntatis tuae; nihil in caelo nisi amorem et cultum tui: tu enim es omne quod in caelo et in terra volo et adamo. Subdit vers. 27: « Quia ecce qui elongant se a te peribunt: perdidisti (perdes) omnes, qui fornicantur abs te, » qui scilicet a te sponso suo, tuaque fide, amore et cultu desciscunt adherendo idolis vel creaturis, quasi adulteris. « Quorum anima, inquit Arnobius, alterum ducit Deum (quasi maritum), aut a veritate et sanctitatis conjugio se falsitate et iniquitate commiscet. » Quocirca subdit et infert Psaltes vers. 28: « Mihi autem adheret Deo bonum est, » graece *προσηύχθη* *proshuchē*, id est, mihi agglutinari Deo bonum est. Triplici vinculo, inquit S. Bernardus, anima colligatur Deo: primo, honestate et promissione, quasi fune; secundo, timore inferni, quasi clavibus, de quo dicitur *Psalm.* cxviii, 12: « Confige timore tuo carnes meas: a iudicis enim tuis timui, » tertio, amore, quasi glifino.

A FACIE MEA, — est emphasis, *g. d.* Non pudet te, o impudens meretrix et adultera, quod me videant, et in oculis meis forniceris. Suis me zelotypum, et non metuis ne te in flagranti delicto confodiam, siceram aut fulmine afflem?

ET ADULTERIA DE MEDIO UTERUS SORORUM. — Per haec grammaticè intelligi illecebras et signa adulterii: puta omnem orationum et gestuum inveni-

cium. Solent enim meretrices nuda ostentare ubera, eaque onerare floribus, gemmis, bullis, unguentis, phyllis et amatoris carminibus, ut «masios in sui concupiscentiam illiciant. Denique conbractatione uberum inchoatur, accenditur et explitur libido. Jam per hæc litteraliter intelligit ornamenta f. vel, capitis, pectoris, bullas, annulos, torques, alique que ad ubera gestabant in honorem idolorum, ac presertim medallia et imagines idolorum, quas e collo suspensas, vel in lamina calatas ad pectus deferebant. Idipsum poscit sponsus a sponsa, sed sancto et casto amore dicens, Cant. viii: «Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, » q. d. O sponsa, cor tuum aque ac brachium mei imagine obsigna, mei imaginem caela et gesta tum in bullis appensis ad cor, id est ad pectus, quam in armillis appensis ad manus et brachia, ut hæc tibi jugem mei memoriam et amorem referant et ingerant, ut assidue non aliud quam me cogites et ames.

3. NE FORTE EXPOSSEM EAM NUDAM, ET STATUAM EAM SECUNDUM DIEM NATIVITATIS SUE. — *Dicens nuditatis* Israelis vel Synagoga, vocat ortum vel propagationem primam gentis Israeliticæ in Ægypto: in Mose enim et cum Mose quasi orta est Synagoga, crevit et adolevit, ac quasi pubes responsa est Deo, quando in Sina per Moysen a Deo legem, et ceremonias, et ritum sacrorum, quibus Deum coleret, accepit. Ita S. Hieronymus, Theodoretus, Rupertus, Haymo, Hugo et alii. Paulo aliter Arias: censet enim ortum Synagogam in Chaldaea, cum Abraham ejus parens ibidem ortus est. Verum ibi non tam gens ipsa, quam gentis pater, puta Abraham, ortus est.

Nuditatem vocat, tum inopiam et paupertatem Israelis in Ægypto, ubi affligebatur, vivebat et viciabat quasi mancipium Ægyptiorum; tum infirmitatem et impotentiam ejusdem, qua quasi inermis et imbellis, carensque dace, se tutari non poterat, ideoque Pharaoni erat in prædam et rapinam; tum quod destitutus lege, religione, tabernaculo, prophetis, a Deo quasi derelictus et nudus, omnique veste tam corporali, quam spirituali destitutus videretur. Sensus ergo est, q. d. In Ægypto Israel natus est nudus, miser, pauper, imbellis, abjectus, informis; carens rege, juce, lege, religione, synagoga, republica, iusto Deo, omnique bono, expositus prædæ et neci, ac infanticidio Pharaonis. Ego ejus miserimi commiseratus, cum per Moysen collegi, liberavi, eduxi, armavi, spoliis Ægyptiorum dilavi, manna pavi, lege et sacris instruxi, in synagogam et republicam efformavi, mihiq; eam despondi. Ad illa jam dives facta, luxuq; abundans, lascivire et recalcitrare cepit, fornicari et idola colere, me aspiciari. Itaque moneo ut pristinae suae conditionis, maerq; beneficentiae memor respiciat, alioqui eam derelinquam, sinamque revolvi in primam infantie suae miseriam et nuditatem;

ut sit sine opibus, sine rege, sine lege, sine Deo: ut vastetur et spolietur ab Assyriis, omnibusque bonis et rebus suis nudetur. Hoc est quod subdit: «Ponam eam quasi solitudinem; » eam, » scilicet terram, et concenter gentem Israel: desolatio enim gentis est desolatio terra; et vicissim desolatio terræ est desolatio gentis. Quocirca Osee alique Propheta de Israele nunc loquuntur quasi de gente, nunc quasi de regione et terra. Unde subdit: «Et statuum velut terram inviam; » Hebræa et Septuaginta, *terram sine aqua; Chaldaeus, terram desertam*: hæc enim est invia. «Et interficiam eam sicut, » q. d. Faciam eam arentem et siliculosam, ita ut sili enecetur tam terra, quam gens que eam incolit. Cum enim agri et prata carent aqua, itaque sitiunt et ardeant, nullas dant fruges, nullam segetem, nullos fructus, nulla germina, ac consequenter iumenta et homines tunc suo pabulo potuque destituti, sitiunt et tbesunt (1). Hoc idem schema Synagoga, quasi puellæ recens nata, nuda et misera, a Deo vestibit, dilata et desponsata, ac deinde lascivientis, adulterantis et idololatricis; ideoque a Deo rursus derelinquenda, ac per Chaldaeos demudanda et vastanda, graphicè et fæse proponit Ezechiel, cap. vi, et Jeremias, cap. n. Vide ibi dicta. Tropologice, pari modo Deus gentes et animas sui olivæ, ultrices, si eo spreto ad hæresin aliaque scelerata deflectant, omnibus suis gratis, beneficiis et donis denudat; itaque sicut ut inællæ et inutiles jaceant ac redigantur in solitudinem; puniuntque eas sicut, id est desiderio voluptatum, quas obliperere nequeant, et in ster Tautili silentes aquas videant et tangant, sed eas ore contingere et haurire nequeant. Rursum sicut, id est desiderio felicitatis, quam assequi non possunt: vera enim et solida felicitas solis iustis a Deo destinatur et obtingit.

Secundo, sicut in locis aridis sunt fere, que venenum ab immodico aestu trahunt virulentissimum, uti sunt serpentes et dracones, eorumque variae species: ita anima arida et sitiens non parit nisi cupiditatum feras et vitiorum venena.

Tertio, terra arida generat monstra; unde de Libya dicitur: «Semper Libya aliquid mali af-

(1) Durior videtur Rosenmüller et Ackermann transitus a matre ad terram, cum ארץ arida non expresse legatur, et sequens, *interficiam eam sicut*, non conveniat terre, que non occiditur, sed homo in ea constituitur. Quare, inquit, sicut procedens ארץ אכזב, sicut dies, verendum est sicut in die, subintellecta præpositione ב, *be*, ita etiam eadem præpositio subintellecta videtur in vocibus ארץ אכזב, *amidiary, sicut desertum, et ארץ אכזב, ארץ אכזב, sicut tertio arida*. Accedit Propheta in pectore in metaphora mulieris, quæ tunc, cum primo nata esset, in deserto versata manit. Itaque verba: *Ne ponam eam tanquam in deserto, collocamque eam velut in terra arida, quam sicut*, que lame acerbis esse solet, *interficiam*. Quam tamen interpretationem minus rectam iudicat Maurer; eo quod ארץ אכזב adverbialiter sumitur in multis Scripture locis.

fert; » et de Africa: «Semper Africa aliquid novi parit.» Rationem dat Aristoteles, lib. II *De Gener. animal.*, cap. v, quod, cum regio sit æstuans et arida, paucos habeat fontes, ad quos sitis levanda causa congregantur animalia et fere, ibique inter se commiscuntur, itaque e commixtione diversarum specierum generentur monstra; et e monstrorum commixtione nova rursum procreantur monstra, fetusque bifformes, imo trifformes et quadriformes. Ita anima, cum relicto sponso Deo, vagatur per opum, honorum, deliciarum amores, innumera parit peccatorum monstra, uti videre est in aulis, civitatibus, imo et collegiis clericorum et monachorum, in quibus dominatur ambitio; avaritia, gula, libido, etc. Ita Sanchez.

4. ET FILIORUM ILLIUS NON MISEREBOR (Notat parabole filios Gomer, puta *Jezrahel*, «Non populus meus, Absque misericordia, » et per eos ad litteram intelligit Israelitas idololatrias, Synagoga idololatricis filios, ut dixi cap. I. Horum dicit Deus se non miseritum; sed eos per Assyrios excisurum): QUONIAM FILII FORNICATIONUM SUNT. — id est quia imitati sunt matrem suam in idolorum cultu, quem ab ea didicerunt et imbibierunt. Alioqui enim si sola mater peccasset, filique innoxii fuissent et pii, sola mater merita fuisset supplicium, non filii: «Anima enim que peccaverit, ipsa morietur; et filius non portabit iniquitatem patris, » uti sancit Deus *Ezech.* cap. xviii, 20. Ita S. Hieronymus, Chaldaeus, Theodoretus et Ilyranus. Nota: Per matrem intelligit Synagogam, id est primores et senes Synagoga; hos enim quasi duces, juniores et populus in idolorum cultu sequebantur. Unde subdit: «Quia fornicata est mater eorum, » q. d. Principes suo exemplo, institutione et jussu docuerunt, imo compulerunt populum secum fornicari et idola colere.

3. CONFUSA EST QUE CONCEPIT EOS. — *Primo*, Rupertus et Albertus: «Confusa est, » inquit, confusione non vercedunt, sed ignominia; quia in peccato (adulteri, id est idololatriæ) deprehensa est.

Secundo et melius, confusa est, quia spe sua frustrata est; quia id quod sperabat non obtinuit. Sperabat enim luxuriari cum suis amatis, id est idolis et idololatriis, ab hisque ditari: sed Deus ei iter ad illos interclusit. Hoc est enim quod subdit: «Quia dixit: Vadam post amatores meos; » sed a Deo viam interceptante audit: «Sepiam viam tuam spinis.» Sic ait Apostolus: «Spes non confundit, » id est non frustratur hiantem et sperantem; sed cum certo deducit ad rem speratam. Sic saepe Psaltes orat, dicitque: «In te, Domine, speravi, non confundar in æternum, » id est spe mea non excidam, sed certo a te assequar quod a te spero. Spes enim et sperans pudenti et confunditur, cum spe sua deluditur, nec rem speratam assequitur.

QUIA DIXIT: SEQUAR AMATORES MEOS. — Meretrix hæc, ait S. Hieronymus, «in tantam venit impudentiam, ut audiret per Jeremiam: Facies meretricis facta est tibi, impudrata es tu. An non est hoc dure frontis, et meretricie impudentie, ut in suo scelere gloriatur, et dicat: Sequar amatores meos, vadam ad idola, que mihi et ad victum, ut ad vestitum necessaria præbuerunt? » Ita quoque Theodoretus, Haymo et Vatablus.

Alii per amatores intelligunt ipsos gentiles, quorum idola Israel colebat, sperans ab eis protectionem et auxilium contra hostes; ut suis agris et bonis secure frui, indeque honeste, imo laute vivere posset. Ita Chaldaeus, Haymo, Hugo et Isidorus nec male. Nam Propheta amatores vocant tam idolorum, quam eorum idola, ut patet *Ezech.* cap. xvi, 36. Sed eodem res reddi: ab idolis enim, quasi diis, alimoniam, ab idololatriis amicitiam et subsidia sperabant Israelite.

QUI DANT PANES MIMI (Hebræis, *panem meum*: per panem Hebræi significant quemlibet cibum, quodlibet obsonium, quasvis delicias), ET AQUAS MEAS (tum fontium, tum pluviarum; ad irrigandam et fecundandam terram: nam de potu mox sequetur), LANAM MEAM ET LINUM MEUM (ex quibus vestes lanæ et lineæ mihi mihi que conficiunt), OLEUM MEUM (quo utar ad cibum, ad lumen et ad unctionem), ET POTUM MEUM, — tum vini, tum siccere, que fiebat nunc ex aqua in farina tritici et hordeilicis et cocta (quo etiamnum utuntur Transalpini, vocantque *cerevisiam*); nunc ex confusis pomis, pyris, cerasis aliisque fructibus; quin et ex herbis, salvia, eichorea, origano, etc., et ex radicebus, alique ex incisione arborum: inde enim lacryma copiosa stillans potum dat, uti fit in Brasilia, que proinde multis in locis alio non utitur potu.

6. PROPTER HOC. — Hic versus et proxime sequens recto ordine collocandi essent immediate ante vers. 14: «Propter hoc, ecce ego lactabo eam.» Sic enim omnia optime coherant. *Primo* enim Deus, sponse scelera recensens, ei penam infligit; illa afflictæ de more confugit ad suos deos; sed Deus viam septit et intercludit illa ergo penitentem ad Deum revertitur: Deus misericors eam penitentem et revertentem excipit, dicitque: «Propter hoc, ecce ego lactabo eam.» Hic enim est rectus ordo, quem passim videmus servari in reconciliatione conjugum. Quocirca nonnulli hos duos versus, sextum scilicet et septimum, parenthesis intercludendos censent. Est enim hic vehementer patulos sponsi Dei, indignantis sponse adulteraria; in quo proinde affectus ex vehementer et copia inciduntur, miscetur et turbantur.

SEPIAM VIAM TUAM SPINIS. — Syrus: *Sepiam viam tuam spina*, scilicet Arabica, que acuta, deorsu nulla est in Palestina. Sensus est, q. d. Quia tu o Synagoga, confugis ad deos gentium; qua frumentum, lanam, linum omneque bonum petis, non a me, sed a *his amatis*, puta idolis et

idololatri; idcirco ego tibi viam ad eos intercludam, nimirum tot calamitatibus te premam, tanta hostium incursione et obsidione te cingam, ut ad tuos amasios egredi, atque ab eis peccare non valeas. Fecit hoc Deus, cum in Samariam immisit Phul, Teglatphalasar et Salmanasar reges Assyriorum. Ii enim suis copiis omnes vias ita obsidebant, ut Israelitae neque in Syriam, neque in Aegyptum, neque in Ammonitidem, Damascum, Idumaeam profugere possent (1).

Moraliter, Deus sepiet et obstruit vias peccatoribus, cum eos a peccatis, morbo, ærumnis, odiis, persecutionibus (hæ enim sunt sepes et maceria, quibus Deus iter eis ad peccata intercludit) cohibet, vel ipsas occasiones peccatorum auferat: quæ ingens est Dei misericordia, licet peccatori suas delicias concupiscenti, ingrata et exosa. Ita Adamo superbienti, et ex ligno scientiæ boni et mali ambienti omniscientiam atque divinitatem, Deus sepiet viam, ponens ante paradisum Cherubim, cum flammeo et versatili gladio, qui eum aditu paradisi prohiberet, ne ad lignum scientiæ boni et mali posset accedere. Ita sepiet viam libidinosi, dum occultas eorum libidines orbi pandit et prodirit; percussit eos lue Gallica, ut publice confundantur, subeantque gravem cruciatum æque ac ignominiam et infamiam: hæc enim ast sepes et maceria, qua a peccatis cohibentur, vitamque emendant. Sic sepiet viam Israelitis fornicantibus cum filiabus Moab, occidendo 24 millia, Num. xxv. 9; et Sodomitis, afflando eos igne caelesti, Gen. xix. Ita sepiet gulosis viam ad delicias et vinum, dum eos paupertate vel morbo affligit, ut ad omnem cibum nauseent; uti fecit filiis Israel, desiderantibus carnes pro manna, Num. xi. 20 et 34. Sic sepiet avaris viam ad luera, dum merces per naufragium perdit, aut per piratas et latrones diripit. Sic ambitiosis sepiet viam ad honores, dum eis patronorum, per quos promoveri sperabant, favorem et gratiam auferit; ut eis sint odio, quibus antea erant in deliciis; dum eis æmulos opponit, dum eis alios majori pollentes dexteritate, prudentia, gratia anteposit, uti quotidie in aula et secularium, et Ecclesiasticorum principum fieri videmus. Hæ sunt sepes, hæ maceriae, quæ assidue eis inclamant: « Filii hominum, ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium, » imo spinas et cruces?

Audi S. Gregorium, lib. XXIV Moral. cap. n, et hom. 36 in Evang. : « Spinis electorum viæ sepiuntur, dum dolorum punctiones inveniunt in hoc quod temporaliter concupiscunt. Quasi interposita maceria vis eorum obviat, quorum ni-

(1) Est in hæc sententia subita personæ mutatio stylo poetico usitatissima. Præcedentem versus de scortatione Israelitis in tertia persona loquebatur, nunc per apostropham illum ipsum compellat: « Sepiatis viam, » etc. Imago desumpta est a vineis, quæ obstruebantur sepe viva et macerie et lapidibus congestis. Vide eandem imaginem, Job xii. 8; Thren. iii. 7 et 9.

mirum desideria perfectionis difficultas impugnat. Horum profecto animæ amatores suos querunt, et non inveniunt; dum sequendo malignos spiritus, nequaquam eas quas appetunt, huius seculi voluptates apprehendunt. Tunc dicit: Vadam ad virum meum priorem (id est ad Deum), quem tunc mens uniuscujusque desiderat, quam multiplices amaritudines, velut quædam spinas veniunt in iis delectationibus, quas temporaliter concupiscit. Nam dum adversitatibus mundi, quem diligit anima, morderi cœpit, tunc plenus intelligit quanto illi cum priori viro melius fuit. Eos ergo quos voluntas prava pervertit, plerumque adversitas corrigit, » uti correxit filium prodigum fame pereuntem, Lucæ cap. xv. 17.

ET SEMITAS SUAS (quibus ad idola et idololatrias currebat) NON INVENIET, — utpote spinas a me obseptas. Est enallage personæ, crebra apud Prophetas. Transit enim a secunda persona in tertiam, a tuas in suas. Unde explicans subdit:

7. ET SEQUETUR AMATORES SUOS, ET NON APPREHENDET EOS. — q. d. Implorabit opem idololatriæ gentium, quibus religione et fœdere se devinxit, sed non obtinebit, tum quia ipse vias meas spinas a me interclusas transire non poterunt; tum quia sine me imbelles sunt, et invalidæ ad optulandum. Quocirca Synagoga, omni certam spe destituta, ad se et ad Deum rediit et dicit: « Vadam et revertar ad virum meum priorem (ad Deum), quia bene mihi erat tunc magis quam nunc. » Comparat deos gentium amatoribus, eo quod Synagogam comparaverit meretrici (2).

Tropologice, hoc dicit et sentit anima penitens, dum videt se a suis amasias, id est sociis, voluptatibus, applausibus derelictam et deceptam. Tunc enim damnat illas, et ad Deum, in quo antea veram experta est requiem et gaudium, recurrit. Ita ad Christum recurrit Magdalenæ, filius prodigus, S. Paulus et S. Mattheus, et alii. Pulchris apologis fallaciam harum amasiarum declarat Damascenus in Historia Barlaam et Josephat, cap. xii et xiii.

8. ET HÆC NESCIVIT, — reddit ad vers. 5; eo enim hæc pertinent, uti dixi initio vers. 6, q. d. Synagoga coluit deos, dicens: Hi dant mihi panes, aquas, lanam, linum, oleum, et tam impudens fuit, ut nesciret, id est non recognosceret, me illi hæc dedisse, quin et argentum et aurum, quod ipsi dedi, consecravit Baal, ex eisque fecit simulacra Baal. In voce nescivit, est catachresis: sciebat enim Synagoga se habere hæc a Deo; sed nescivit, id est scire noluit, non agnovit, ita se gessit ac si nesciret. Ita Vatablus. Sic Terentius in Andria ait: « Tu ædelpi si sapis, quod scis nescies, » id est nescire te simulabis.

Tropologice S. Hieronymus: Panis, inquit, habet (2) Ex quo intelligimus, inquit S. Hieronymus, quod providentia Dei sepe nobis accidit mala, ne habeamus ea que cupimus, et variis calamitatibus huius sæculi ac miseris ad Dei servitutum redire cogamur.

reticorum est luctus perpetuus; aqua, cenosa doctrina, qua etiam baptizatos suffocant; lana et linum, simulata sanctitas et munditia, quia veniunt in vestimentis ovium; oleum est adulatio, unde dicitur: Oleum peccatoris non impinguet caput meum; potus, S. Scriptura, quam illi pervertunt.

QUE FECERUNT BAAL. — « Baal » est dativi casus, ut patet ex articulo hebræo, *bael*, לבקל, *q. d.* Quæ fecerant, id est obtulerunt, et accepta tulerunt ipsi Baal, quasi eorum auctori et datori; vel quæ dedicaverunt ipsi Baal. Sic *facere* Latinis idem est quod *sacrificare*; unde *quæ*, non tantum ad argentum et aurum, sed et ad frumentum, vinum et oleum referri potest; hæc enim faciabant, id est offerebant et libabant Baal; vide Ezechiel. cap. xvi. 17. *Secundo*, « quæ fecerunt, » id est ex quibus fabricaverunt et ornavunt « Baal. » Unde ex Hebræo verti potest, *aurum fecerunt Baal, q. d.* Ex auro Dei, et a Deo accepto, fabricaverunt idolum Baal (1); *facere enim aurum, vel argentum, est illud celare, polire, aut in vas vel effigiem aliquam efformare: infectum enim dicitur, quod rude est et impolitur. Audi Isidorum, lib. xv. cap. xvii: « Tria sunt genera argenti, et auri, et æris: signatum, factum, infectum. Signatum est quod in nummis est; factum est quod in vasis et signis; infectum, quod in massis, quod et grave dicitur, id est massa. »*

Tropologice, peccatores suas cupiditates faciunt suos deos. Unde S. Hieronymus in Psalm. lxxx. 10: *Non erit in te Deus recens: « Cui Deus, ait, venter est, Deus ei recens est: quotumque vitia habemus, quotumque peccata, tot recites habemus deos. Iratus sum, ira mihi Deus est; vidi et concupivi mulierem, libido mihi deus est. Unusquisque enim quod cupit et veneratur, hoc illi deus est. »* Ita fornicatores corpus, vires, opesque quas a Deo acceperunt, mancipant suis venibus. Unde Syrus vertit, *ex eo* (auro et argento), *fecerunt Baal*; Arabicus, *constravit ea Baal*. Porro Baal, sive Baalim, sive Bel, Bal, Belus, erat Jupiter Belus, qui fuit deus primus Chaldeorum, de quo plura dixi *Genes.* cap. x. 9, et *Daniel.* cap. xiv. 2.

Tropologice Origenes, hom. 2 in Cant., per aurum accipit sensum et intellectum; per argentum faciundiam et gratiam sermonis; quæ dum ad vanam gloriam, vel ad luera sectanda, non vero ad Dei gloriam et animarum salutem expendimus, tunc ea Baalim offerimus. « Dedi, inquit Origenes, vobis sensum et rationem, qua me Deum et sentire possitis, et colere: vos autem sensum et rationem, qua in vobis est, ad colenda demonia transtulistis. » Similis est *Ezech.* cap. vii. 20, vide ibi dicta. Glossa vero ex Haymone: « Per vinum,

inquit, letitia spiritualis signatur, quam non in hoc sæculo, sed in Deo habere debuerunt; per oleum, sensus illuminatio; per argentum, odor eloqui; per aurum, preceptum dilectionis Dei et proximi: in quibus omnibus non Deum, sed demones venerabantur. » Similia habet S. Gregorius, III part. *Pastor. admon.* 25.

9. ILCIRCO CONVERTAR, ET SEMIN FRUMENTUM MEUM. — Converterat ab amore in odium, a beneficentia in vindictam; converterat, inquam, ab alimonia, qua tam liberaliter eam alui, dedique frumentum, vinum, etc., ad puniendum eam sterilitate et fame; ut ex propheta hæc, et ipsa ejus experientia discat, sciatque meum esse frumentum et vinum, illaque a me dari, non ab idolis: « Summam » ergo, « et auferam frumentum meum in tempore suo, » puta in tempore messis, « et vinum meum in tempore suo, » puta in tempore vindemie, *q. d.* Faciam ut parum frumenti in messe, et parum vini in vindemia colligant, aut si multum collectum sit, evanidum sit, parumque det panis et vini; aut certe incendio, grassatione hostili, aliove modo illud disperdam.

ET LIBERABO LANAM MEAM ET LINUM MEUM. — « Liberabo, » scilicet, quasi e captivitate, qua detinetur ab iniquo vel injusto possessore. Unde Chaldaeus vertit: *Detraham vestem sericam et byssinam, quam dederam ei ad operiendum ignominiam suam; Septuaginta: Auferam linteamina et vestimenta mea, ne tegant ignominiam ejus: ignominiam, id est nuditatem: hanc enim significat Hebræum קטרו, et hæc est turpis et ignominiosa, q. d.* Spoliabo et nudabo eam vestibus, nudamque ignominiose ad ludibrium exponam, ut ab omnibus rideatur et illudatur. Est prospopœia; tanquam enim lana et linum invite servirent ingratiss et impiis idololatriis, quasi injustis possessoribus; inde ea dicit se liberaturum. Ergo *liberabo* significat quod creatura coacte serviant impiis, superbis et ingratis; Deus enim eas creat vit ad hunc finem, ut homini servirent ad cognoscendum et amandum Deum; aurum creatorem et largitorem. Quocirca dum eo suo fine, ad quem conditæ sunt, privantur, imo contra Deum assumuntur ad superbiam et luxum, naturaliter idipsam aversantur, captivantur, et vim patiuntur, ac reipsa dolent, gemunt, et de injuria protestantur, si sensum habent. Hoc est quod ait Apostolus, *Rom.* cap. vii. 20: « Vanitati enim creatura subjecta est, non volens; sed propter eum qui subiecit eam in spe. » Et mox: « Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc. »

Deus ergo creaturas ita gementes sub hac servitute liberat, dum impis eas auferit, et piis eas tradit, aut facit eas sibi suoque obsequio, quod conditæ sunt, et ad quod naturaliter propendunt, totoque naturæ pondere feruntur, impendi.

Audivi in Belgio celebrem concionatorem, qui

(1) Ut sic hæc verba intelligamus suadet, inquit Marer, qui infra cap. viii. 4, legitur locus parallelus: « Argentum suum et aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent. »

calumniatoribus nonnullis objectantibus Clericos et Religiosos quosdam laute vivere, pro concione respondit, primo, hanc esse calumniam et mendacium; secundo, este id verum esset, non esse iniquum, sed secundum ordinem rerum: Deus enim creavit creaturas ad servientem piis, non impiis; famulis, non hostibus. Quocirca, inquit, si panis, si vinum, si ova, si perdoes loqui possent, clamarent: Comedant nos viri sancti, servi Dei nostri, non comedantur ab inimicis Domini nostri. Substantia nostra, caro nostra incorporatur sanctis, ut in his ad gloriam resurgat, non peccatoribus, in illis enim resurget ad gloriam. Quae enim creatura non malit esse in caelo et gloria, quam in inferno et igne?

Hae de causa in fine mundi, et maxime in die iudicii, omnes creaturae, quasi vindictae creatoris sui, insurgunt in impios, eosque disperdent. Hoc est enim quod ait Sapiens, cap. III, 21: « Pugnabit cum eo orbis terrarum contra insensatos. Ibiunt directe emissiones fulguris, et tanquam a bene curvato arcu nubium extrinabuntur. Et a petrosa ira militentur grandines, et flumina concurrent duriter. Contra illos stabit spiritus virtutis, et tanquam turbo venti, dividet illos. »

10. ET NUNC REVELABO STULTITIAM EIUS; — Septuaginta, *immunditiam*; Vatablus, *turpitudinem*; Pagninus, *spurcitiam*; Chaldaeus, *ignominiam eius* (1). Proprie hebraeum נבולות *nabulot* significat rem stolidam et stultam: unde de Nabal marito stolido apposite dixit Abigail uxor David: « Ne ponat, oro, Dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal; quoniam secundum nomen suum stultus est, et stultitia est cum eo, » I Reg. cap. xxv, 25.

Porro *stultitia* Israelis sive decem tribuum (de his enim loquitur, et ante dixi) erat haec, quod relicto Deo optimo patre et providore, a quo percipiebant frumentum, vinum, linum, omniaque bona, colerent muta et surda idola, etisque saum frumentum, vinum, etc., ascriberent, et accepta referrent: quae sane ingens erat stoliditas, ingratitude et impietas. Hanc revelaturum se tibi orbi minatur hic Deus, idque reipsa praestitit, cum Israelitae bonis omnibus nudavit: eumque praedae, captivitati et irruptioni Assyriorum (quorum deos Israel colabat) exposuit.

Similis est stultitia ejusque peccatoris, utpote qui creaturam Creatori, terram caelo, diabolum Deo, infernum paradiso, peccatum sanctitati, malum bono preferat.

11. ET CESSARE FACIAM OMNE GAUDIUM EIUS. — Quia cessare faciam omnes fruges ejus; item omnia sabbata, omnesque dies festos ejus, ut se-

(1) Alii vertunt, *facilitatem ejus*, et explicant de facilitate nudati corporis. Quidquid sumas, notatur summa ignominia, qua afflicti sint Israelitae, sumpta imagine a marito, qui uxorem suam adulteram denudat, et sic comminationi et risum omnium exposuit.

(Ackermann.)

quitur; in his enim feriari, gaudere, et recreare se solent Judei aequae ac Christiani.

12. ET CONUNCEMAM (Vatablus, *destruam*, tum per grandinem et procellas, tum per Assyrios) VINAM EIUS ET FIGUM (q. d. Non tantum uvam et ficus, sed et ipsas vineas, ipsasque fructus arborum excindam et demoliar (2). Causam subdit): DE QUIBUS DIXIT: MERCEDES (meretricatus, id est culturae idolorum) HE, HEB SUNT, QUAS DEDERUNT MIHI AMATORES MEI. — q. d. Excindetur, quia fruges et opes quas ego et dedi, ipsa ingrante et stoliditate acceptas retulisti sibi idolis.

ET PONAM FAM IN SALTUM. — Libera ex Hebraeo, Chaldaeis et Septuaginta sententiis legendum, ea, scilicet vineam et ficum; Romana vero legitur, eam, scilicet Synagogam, et terram Israel; haec enim ab Assyriis vastata, data est bestis terrae devoranda; huic enim continue loquitur, eamque peccati coarguit. Minus ergo genuine S. Hieronymus, Theodoretus et Lyranus Jerusalem ejusque excidium sic significari volunt; nam, ut dixi, agit hic Propheta de decem, non de duabus tribubus. Septuaginta pro *in saltum*, velsylvam, legentes *in vad*, id est testimonium, vertunt, ponam eam in testimonium, ut scilicet toti orbi attestetur quanta sit Dei in sceleratos ira, justitia, potentia et vindicta.

13. ET VESTIBO SUPER EAM DIES BAALIM. — q. d. Puniam « dies, » id est peccata illis diebus, puta idolorum festis, commissa, quibus ornabat se, coluntque Baalim, id est varios gentium deos, festivis sacrificiis et vestibus, uti sequitur. Ha Chaldaeus, Haymo, Hugo et Vatablus. Nota: Baal hebraice, primo, significat dominum a radice בעל *baal*, id est dominatus est: inde secundo, significat sponsum et maritum; maritus enim est caput et dominus uxoris suae, I Cor. cap. xi, 3; hinc tertio, gentiles viam Jovem vocabant Baal, quasi dominum caeli et terrae. Baal in plurali habet *Baalim*, quasi dicas, multi domini, multi mariti, multi dii: hos multos opponit solitudini, et singulari *Baal*, uti mox dicam.

Alter S. Hieronymus, q. d. Faciam ut illis ipsis festis diebus, quibus colebat Baalim, puniatur et excindatur. Sic tropologicis, dies Baalim sunt, quibus quis servit Veneri, Mammonae, spiritui superbiae et ambitionis, quas Baalim, id est amissis, dominis et heris, imo diis suis. Hos Deus visitat, cum peccatorem punit lue venerea, paupertate, amissione honoris et status.

Rursum visitat dies Baalim, cum peccatorem

(2) *Piscis et vitis* mentionem facit, sive, inquit Rosenmuller, quod fons et vinea gratissimi sunt hominibus post frumentum cibis; sive, inquit Ackermann, quia vineta et ficeta, quorum fructus con regionem Palaestiniensi familiares et nobiles, per synaechos pro reliquis sive vitiis et amoenis hoc loco commemorantur. Aliqui non sine verisimilitudine putant, hic in comminatione mentionem fieri vitis et ficum, quia in aliis Scripturae locis delictis promissis aut concessis addi solent. Cf. Isai. xxxvi, 16.

haec penitentem punit tribulationibus, rebus adversis, desolationibus, et praesertim tentationibus pristinorum peccatorum, ad eum quasi ad veterem amicum recurrentium; uti S. Maria Aegyptiaca totidem annis, puta 47, quod peccatorem, obsecans cogitacionibus tentata fuit. Idem passim aliis confingit. Vide S. Bernardum, serm. 3 et 4 in Cantu.

QUIBUS ACENDERAT INCENSUM (scilicet Baalim, puta idolis): ET ORNABATUR IN AURE SUA ET MONILI EGO. — quasi meretrix, quae se adornat et facit amansis suis. Judei autem in festis cultiores induebant vestes, ad cultum festi et idoli sui; ut et faciunt christiani, sed in honorem Dei et Sanctorum quorum festa colunt.

14. PROPTER HOC, ECCE EGO LACTABO EAM. — Dilectio est *propter hoc*: quae enim est causa, imo quae consequentia et connexio dicere: Uxor adulterata est, ideoque puniam et perdam illam, propterea lactabo eam. Primo, aliqui sic connectunt et exponunt, q. d. Quia Israel tam graviter peccavit, quia tam graviter errat et delirat, quia in tantis versatur animae miseris et periculis salutis, ut mihi miserationem potius moveat, quam iram et bilem; hae de causa ego post ejus castigationem, iram in misericordiam vertam; et ostendam *in* divinitis potentiae et misericordiae meae; nimirum lactabo eam, et loquar ad cor ejus: itaque eam ac me convertam et redueam: Ita Ribera; secundo, Lyranus haec connectit cum initio capituli: « Dicite fratribus vestris, Populus meus; et sorori vestrae, Misericordiam consecuta. »

Verum dico esse hic hysterologiam, uti ostendi versu 6. Haec ergo verba, « propter hoc ecce ego lactabo eam, » referenda et connectenda sunt cum vers. 6 et 7. Sic enim omnia ordinate coherent et fluunt. Sensus ergo est, q. d. Dixi, vers. 6 et 7: « Septim viam ejus spinis, » vexabo et castigabo eam; ne scilicet sponsa mea Synagoga, gentes et deos alienos adire et colere possit; unde ipsa in se revertetur, penitensque vitae prioris, dicet: « Vadam et revertar ad virum meum priorem. Propter hoc, » quia scilicet ipsa penitens ad me redit: « ecce ego lactabo eam, » q. d. Ego priorem ejus scelerum oblitus, cum redeuntem excipiam, quasi sponsus amantissimus, et in ejus amplexum ruam, ut ruit patrem in amplexu filii prodigi ad se redeuntis, Lucæ cap. xv (1).

Præclare S. Bernardus, serm. 83 in Cant. docet

(1) Sic verisimiliter Maurer statuit ordinem sententiarum: Quod populus meus deos alienos sectatur, itaque se debere opinatur, quae mihi debet, quibus fruitur bona, propterea depellam eum ad calamitatem, vers. 7-9; propterea cum omnibus qua dedi bonis nubabo, civitatem ejus subvertam, terram vastabo, vers. 10-15; propterea, subhibita in eo severitate, dementiam quoque edhibebo, a miseria vindictam ad me demum colendum invitabo, volentem pristinis ac multo majoribus ornaturus beneficiis. Falluntur igitur *in* *lactem*, hoc loco veritatem significare putant. Idem profecto significare quod significat vers. 9, *et circa, propterea*.

tantum esse spem Dei nostri carerem, ut anima quantumcumque vitis corrupta, adhuc per amorem castum et sanctum possit redire ad nuptias et thalamum sponsi: « Magna, inquit, res est amor, sponde res et spes unius est amor. Hoc sponsa abundat; hoc contentus est speratus; hoc is aliud querit, nec illa aliud habet. Sine ille sponsus, et sponsa illa est. » Et inferius: « Quidni amet sponsa, et sponsa amoris? Quidni ametur amor? » Vide sequentia.

ECCE EGO LACTABO EAM. — Rufinus: « Lactabo, » inquit, id est dabo manna Hebraeis in deserto; manna enim dicitur *lac*, quia lacti erat simile in colore et sapore. Verum hoc manna alim dedit. Deus; hic autem ait, « Lactabo, » in futuro. Rufinus, *lactare* hic non significat lac dare, vel lacte nutrire; sed est verbum frequentativum, derivatum a primitivo lacto: cuius significatio patet ex compositis allicito, illicio, pellicio, et ex frequentativis lacto, illecto, dellecto: nutrare ergo idem est quod allicere, suadere, pellicere, et velut lacte dato mesurare, decipere et capere, ut docet Festus Pompeius, lib. X. Sic vulgo dicitur: Hauris meus haec spe me lactat, magnis promissis lactat, etc. Sic Prov. 1, dicitur: « Si te lactaverint, » id est pellicere et seducere voluerint, « peccatores, ne acquiescas eis. » Et hoc significat hebraicum *לחם לחם* *lacha lacha*, unde grecum *λαχ*, id est *lactare*, persuadere. Quocirca Septuaginta vertunt, *ego seducam eam, et ponam eam quasi desertum*; Vatablus, *ego pelliciam eam*; Syrus, *ecce decipio eam*; Arabicus Antiochenus, *errare faciam eam*; Arabicus Alexandrinus, *perdam eam*; alii, *ego inessabo eam*, sicut pisces et aves data esca inescantur, itaque capiuntur. Jam primo, Theodoretus et Theophylactus hoc in malam partem accipiunt, atque ex Septuaginta hunc dant sensum, quasi dicant: *Ecce ego faciam eam seducti, et erroribus impietatis, ac labi; ut ducatur in captivitatem* (in Assyriam), *et captivitas factam his omnibus bonis faciam desertum*, Verum hoc in bonam accipienda esse, et significare hanc promissam, non tristia et minas, docent passim alii interpretes; et patet ex sequentibus. Alii enim: « Loquar ad cor ejus; dabo et viatores ejus; ennet ibi juxta dies juventutis suae; vocabit me, Vir meus: auferam nomina Baalim: procreant cum eis fructus: sponsabo te mihi in sempiternum, » « Lactabo ergo eam, » id est suadabo, alliciam, et quasi pio dolo inessabo, et decipiam eam; ut idola sua contemnat, et mihi quasi sponso Deo suo se totam addicat et mancipet. Unde Chaldaeus vertit: *Ecce ego subjiciam eam legi, et operabor illi miracula, et grandia factura, quoniam dabo illi in deserto*. Hoc est quod ait Ezechiel esp. xxxvi, 26: « Dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri; et auferam cor lapideum de carne vestra; et dabo vobis cor carneum. »

Tropologicis, ita Christus lactabat S. Magdalenam, ut opes, delicias, veneres, et quidquid est

in mundo fastidiret; ut famam et iudicia Pharisæorum contemeret, qui putabant eam non tantum deceptam, sed et insanam, eum in publico convivio Christi pedes lacrymis lavit, et capillis texit. Sic lactatus deus SS. Antonium, Hilario nem, Franciscum, Claram, totque nobiles et divites, qui, spreis sæculi oblectamentis, religioſam et austeram penitentiam vitam amplexi sunt, in dies amplectuntur, quos mundani deceptos, imo falsos æstimant. Ita lactatus S. Paulus dicebat: « Domine, quid me vis facere? » *Act. ix.* Et: « Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. » Et: « Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus. » Ita læcivit primos christianos et martyres, ut dulcedine divine consolationis, et amore Christi pro eis crucifixi illi, imo ebrui procurerent ad martyria, ambirent ignes, bestias, cruces; ac in ipsis catas, craticulis et ignibus exultarent, tyrannisque et tortoribus insultarent, ut videre est in *Vita S. Ignatii, Laurentii, Vincentii, Agathe, et aliorum plurimorum.*

ET DUCAM EAM IN SOLITUDINEM. — Alludit, primo, ad spensam adulterantem, que turbis sese inferens, et per multorum adulterorum cubilia et inparitaria divagata, tandem peccatis a marito domum reducit, quasi in solitudinem; ut ibi sola cum solo marito degat. Secundo, alludit ad Synagogam Hebræorum, que in Ægypto turbis Ægyptiorum et idolorum, puta Apis, Isis, Osiris, Canopi, Iammon, et aliorum plurimorum commixta, jussu Dei a Mose educta est in desertum Sina; ibique a Deo legem, tabernaculum et religionem accipiens, in sponsam, id est Ecclesiam et rempublicam ab eo electa et assumpta est. Senus ergo est, q. d. Sicut olim te, o Israel, vagantem, et meretricantem cum turba gentium et deorum Ægypti, inde eduxi in solitudinem; ita pariter nunc ex turba Assyriorum, Medorum, Chaldeorum, Persarum, Parthorum, inter quos captivus et dispersus divagaris, nunc horum, nunc illorum deos colens, ducam te in solitudinem, qua iter in Judeam et in Jerusalem, ut per illam te in patriam sedem et religionem, quasi in solitudinem reducam. Erant enim Judæi in Judea a gentibus separati; imo post exilium, Judea erat solitudo. Hoc est quod ait Ezechiel *cap. xx, 34*: « Educam vos de populis, et congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis. » etc. Et adducam vos in desertum populorum, et iudicabo vobiscum ibi facie ad faciem; sicut iudicio contendi adversum patres vestros in deserto terræ Ægypti: qui locus huic nostro persimilis est, eumque explicat. Ita Chaldeus, Haymo et alii.

Tertio et potius, ducam eam in solitudinem, hoc est, ducam Synagogam, puta Israelitas, ab idololatria Ægyptia et Assyria, æque ac a superstitione Judaica, ad Ecclesiam Christi, in qua quasi consensus solus cum sola segregata jam a prisinis amasiis et peccatis, et a multitudine ac tu-

multo sæculi, cum illa agam blande et secreta; illam protegam, illi miracula faciam, qualla olim feci Hebræis in deserto.

Nota: Hunc locum R. Salomon et Judæi accipiunt de solo reditu ex captivitate Babylonis: tunc enim multi Israelite cum Judæis redierunt in Jerusalem, nec deinceps nominantur aut loquuntur Baalim: sed quieti et læti Deo vero servierunt. Christiani vero permulti, ut Hieronymus, Cyrillus, Rufinus, Theodoretus, Theophylactus, Lyranus, Vatablus, Arias, Ribera et alii hæc accipiunt de redemptione hominum et captivitate diaboli, facta per Christum.

Verum mediam sententiam ego sequor, dicens Prophetam alludere ad reditum et captivitate Babylonicam, eamque obiter perstringere; sed sub eo quasi tenui typo, potius significare reditum et captivitate diaboli, per redemptionem Christi. Ita Theodoretus: « Hæc, inquit, typice et adumbrate sub Zerobabel acciderunt: expresso vero, et veritate ipsa, ubi Christus se hominem fecit. » Idque patet ex verbis et promissis Prophete, que augustiora sunt, quam ut Israelitis, æque paucis et Babylone cum Judæis redeuntibus, conveniant. Talia sunt: « Arcum et gladium, et bellum conteram de terra, et dormire eos faciam fideliter. » Nam Judæi, Babylone redeuntes, mox servierunt Persis, Grecis, Romanis. Et: « Consabo te mihi in sempiternum. » Et: « Dicam non populo meo: Populus meus es tu; et ipse dicit: Deus meus es tu. » *Quod Apostolus, Rom. cap. ix, 25, et S. Petrus, II epist. cap. 1, 10, de populo christiano explicant.*

Quæres, cur Ecclesia vocetur solitudo, cum in ea sit gentium multitudo? Respondeo, primo, quia ipsa coluit unum Deum, qui solus verus est Deus, ideoque est Baal, vel Baalim, vers. 16. Hunc enim opponit Baalim, id est multis amasiis, dominis, et diis quos Israel coluit in Æg. pto et in Assyria. In Ecclesia ergo est solitudo Dei, et consequenter solitudo fidei, et solitudo religionis, cum apud idololatras et hereticos sit multitudo et confusio uti deorum, ita et errorum et sectarum. Hoc est quod ait Apostolus, *Ephes. cap. iv, 5*: « Unus dominus, una fides, unum baptisma. » Hinc consequenter Ecclesia est sola, id est una, cum hereticis et idololatris plurimas, sibi que invicem contrarias habeant synagogas et congregationes.

Secundo, quia, sicut Deus Hebræos duce Mose duxit per mare Rubrum mersis Ægyptiis, in desertum Sina; ibique eos in suam Synagogam efformavit, dando legem et sacerdotium; ita et christianos per mare Rubrum sanguinis Christi in baptismo, mersis peccatis et vitiiis, deducit in Ecclesiam; ibique eis dat suas leges et sacra.

Tertio, sicut Hebræos in deserto aluit manna, et aqua ex petra; ita christianos in Ecclesia alit Eucharistia, aliisque sacramentis et gratis, et consolationibus spiritualibus.

Quarto, sicut Hebræis in deserto dedit victo-

riam contra Amalec, Or, Schon aliosque hostes; ita christianis in Ecclesia dat victoriam contra demones, carnem et mundum.

Quinto, sicut Hebræos per desertum duce columna ignis per noctem, et nubis per diem, protexit ab æstu et procellis, eosque illuminavit et deduxit in terram prouissam: ita christianos in Ecclesia per desertum hujus vite deducit, duce Spiritu Sancto, qui in adversis eos illuminat et inflammat, in prosperis protegit et humiles facit, ut securi tendant in terram viventium, promissam in oculis.

Propologice, Deus vero penitentes deducit ad solitudinem, ibique eos divinis donis exercet et perficit, ubi scilicet separati sunt ab omni sæculo, illecebrarum, et horum turba et tumultu. Ita Magdalenam separavit a turba, fecitque ut se sequeretur in solitudinem; ac post mortem et resurrectionem deduxit eam in solitudinem, montemque vicinum Massilæ, ubi in Bauma peccata pristina delens, cum Christo et angelis versabatur, vitam angelicam magis quam humanam agens. Sane, qui e peccatis emergere, vitamque serio emendare et mutare volunt, necesse est ut a turba declinent, et in solitarium locum, saltem ad tempus se recipiant; ubi et pristina vita desinant, et occasiones peccatorum distractionumque declinent; et meditationibus sanctis, piisque exercitiis instantes, discant qua ratione et modo vitam corrigere debeant; denique ubi a Deo visitentur, illuminentur et corroborentur in hoc melioris vite proposito. Nam, ut ait Job *cap. iv, 22*: « Ad me dictum est verbum absconditum, et quasi furtive susceptis auris mea vennis susurrus ejus. » Loquitur enim Deus, ait S. Dionysius *lib. De Divin. nom.*, aut per lumen quoddam, aut per inspirationes internas, raro vero per vocem sensibilem. Ut quis ergo eum audiat, recipiat se in solitudinem et silentium, ubi mentem et aures a rebus aliis avulsas introvertat, et ad Deum qui in centro cordis se reflectat: ibi silentem ejus sibilum et susurrum excipiet. Que causa movit Carolus V Imperatorem, ut abdicatis tot regnis in solitarium locum se reciperet, ubi liber a curis et turbis, lectus sibi et Deo vacaret, atque ad instantem mortem vitamque beatam se compararet, uti reipsa præstitit persistitque usque ad vite finem. Quocirca Franciscus Borja, olim sub eodux Gandiæ, in ejus funere rogatus ut oratione funebri illi parentaret, hoc thema proposuit, Caroloque adaptavit: « Elongavi fugiens, et mansi in solitudine, » ostendens quam pio et sapienter egisset, qui mundum prius reliquisset quam mundus ipsum, quod propediem futurum erat. Novum hoc et orbis nostro sæculo inauditum fuit tantum viri exemplum. Major fuit Carolus in sua eremo quam in imperio: quia major mundo æque ac seipso. Ita noster P. Sacchini, tom. II *Annal. Societatis Jesu*, ad annum Domini 1538. Caroli avi sui sensa animi secutus est Philip-

pus III, Hispanie rex, moriens hunc anno Domini 1621; licet enim vitam justæ, innocenter et pie tradidisset, adeo ut hoc obfirmatum haberet, nulle se omnibus regnis privati, quam scienter Deum vel venialiter offendere; tamen in mortis agone penitus rationem regni administrandi Deo mox reddendam considerans, et expavescente, in has voces et vota erupit: « Utinam nonquam fuisset rex! utinam annos quos in regno egi exegissem privatus in eremo! utinam vitam solitariam cum Deo duxissem in Thebaide! Quam nunc securus moreror! quam fidentius ad Dei tribunal pergerem! » Ita habet ejus mors typis vulgata, et testantur quotquot ei interfuerunt. Audit Lot in Sodomorum incendio: « Salva animam tuam: noli respicere post tergum, neque stes in omni circa regione; sed in monte saltem te fac, » *Gen. xix.* Ita S. Joannes Baptista secessit in desertum, ut ibi verbo et exemplo prædicaret penitentiam, eoque ab urbium strepitibus vocatus turbas, omnibus inelamabat: « Penitentiam agite, appropinquavit enim regnum colorum. » Ita Christus hominum inchoatorum opus sue predicationis et nostre redemptionis, sibi a Patre impositum, a Spiritu Sancto ductus est in desertum, ibique ad illud quadraginta dierum meditatione, oratione et jejunio se comparavit, *Matth. cap. iv.* eodemque predicatur turbas eduxit, ut et Apostolos in montem, apicem Evangelii eos ducturus, *Matth. cap. v, 1.* Solitudo enim facit metum quietam, sibi presentem, collectam, eamque compungit cogitatione rerum celestium et æternarum. Ita S. Hieronymus penitens abijt in solitudinem Syrie, et ad illam invitatus Heliodorum, epistolam hoc epologo quasi celestimate concludit: « O desertum Christi floribus vernans! o solitudo in qua illi nascentur lapides, de quibus in Apocalypsi civitas regis magni extrahitur! O eremus familiaris Deo gaudens! Quid agis, frater, in seculo qui major est mundo? quando tu tectorum umbræ preamum? quando fumosarum urbium carcer includit? » Tertullianus, *lib. De Pallio, cap. v*: « Secessi, inquit, de populo, imo unicum mihi negotium est, nec aliud nunc curo quam ne eurem. Via meliore in secessu fuere, quam in promptu, » id est in publico. « Nemo alii nascitur, moriturus sibi. »

S. Basilus, cum S. Gregorio Nazianzeno in eremo orationi et studio sacrarum Litterarum vacans, scripsit tractatum *De Laudibus eremi*, quem sic inchoat: « Solitaria vita cælestis doctrinæ est schola, ac divinarum artium disciplina. Illic Deus est totum, quod dicitur: via, qua tenditur; totum, per quod ad summæ veritatis notitiam pervenitur. Eremus est paradysus deliciarum, ubi spirant ornamenta virtutum: ibi rose charitatis igneo rubore flammescunt; ibi lilia castitatis niveo candore candescunt, cum quibus etiam humilitatis violæ: ibi myrrina mortificationis, non solum carnis; sed, quod gloriosius est, pro-

pria voluntatis exundat : et thus assidue orationis indesinenter emanat. » Et paulo post : « O eremus sanctorum mentium delectatio, et infimi gustus inexhausta dulcedo ! Tu caminus ille Chaldaicus, ubi sancti pueri ferventis incendii vires orationibus reprimunt et exstinguunt. Tu fornax, ubi superni regis vasa formantur, et ad perpetuum nitorem malleo penitentiae percussa, ac lima salutaris correctionis erasa perveniunt. O cella negotiatorum celestium apotheca ! Felix commercium, ubi terrenis celestia, transitoris mutatur aeterna. » Et inferius : « O cella spiritalis exercitii mirabilis officina, in qua humana anima Creatoris sui imaginem in se restaurat, et ad suae redit originis puritatem. Tu das ut homo mundo corde Deum conspiciat, qui suis obvoluit tenebris, Deum et seipsum prius ignorabat. Tu facis ut homo in mentis arce constitutus, cuncta sub se videat terrena defluere, semetipsum quoque prospiciat in ipsa rerum labentium deorsum transire. O cella castrum Dei, turris David, angelorum spectaculum, palaestra fortiter dimicantium ! O eremus mors vitiorum, fomes et vita virtutum ! Tibi Moyses dedit bis acceptae legis decalogum. Per te Elias novit Domini pertransiit adventum. Per te Eliseus duplicem magistri sortitus est spiritum. Tu scala illa Jacob, quae homines vehis ad caelum, et angelos ad humanum deponis auxilium. O vita eremitica, balneum animarum, purgatorium sordidorum ! cella nempe est concubitulum Dei et hominum. » Et sub finem : « O eremus mundi persequentis felix effugium, laborantium quies, merentium consolatio, ab aestu saeculi refrigerium, peccandi repudium, reclusio corporum, libertas animarum, excelsa gemmarum celestium, curia celestium senatorum ! ubi victor demonum, socius efficitur angelorum : exsul mundi, heres est paradisi ; abnegator sui, sectator est Christi. »

Ex S. Bernard.

S. Bernardus, epist. ad Fratres de monte Dei : « Cella, ait, et caeli habitatio cognata sunt ; sicut enim caelum et cella ad invicem videntur habere aliquam cognationem nominis, sic et pietatis. A celando enim caelum et cella nomen habere videntur : et quod celatur in cellis, hoc et in cellis. Quod quaeritur in cellis, hoc et in cellis. Quidnam est hoc ? vacare Deo, frui Deo. Quod cum secundum ordinem pie et fideliter celebratur in cellis, audeo dicere : Sancti angeli Dei cellas habent pro cellis, et aequo delectantur in cellis, ac in caelis. » Et paulo post : « A cella in caelum saepe ascenditur ; vix autem unquam a cella in infernum descenditur : quia vix unquam nisi caelo praedestinatus, in eo usque ad mortem perstitit. » Et inferius : « Cella terra sancta, et locus sanctus est, in qua crebro fidelis anima cum Verbo Dei conjungitur, sponsa sponso sociatur, terrenis celestia, humana divinis ununtur. Siquidem sicut templum sanctum Dei, sic cella est servi Dei. Et : « In templo enim et in cella divina tractantur,

sed crebrius in cella. » Idem, tract. De Modo bene vivendi ad sororem, cap. LVIII : « Si, ait, propter Deum in terra vitaveris societatem virorum, pro Deum in caelo habebis societatem angelorum. »

Porro hic accessus maxime querendus est ei qui deliberat de vite statu, dubitatque quem capessere debeat. Docet id S. Bernardus, epist. 107, in fine, Thomam praepositum, ut si cupiat celat vocem audire, secedat : « Huic, ait, voci Dei tui, dulciori super mel et favum si preparas anrem interiorum, fuge curam exteriorum, ut expedito et vacante interno sensu, dicas et tu cum Samuele : Loquere, Domine, quia audit servus tuus. Vox haec non sonat in foro, sed nec auditur in publico ; secretum consilium, secretum quaerit auditum. Auditui tuo gaudium pro certo dabit et laetitiam, si sobria aure perciperis. » Hoc modo se preparabat David, cum dixit : « Audiam quae loquatur in me Dominus, quia loquatur pacem in plebem suam, et super sanctos suos, et in eos qui convertuntur ad cor : » id significans, quod Deus non loquatur iis qui extra cor sunt in res externas effusi, sed iis qui se recipiunt ad interna cogitanda. B. Petrus Damianus, epist. ad Teuzonem, ait se quandam sanctum eremitam consuluisse de se suoque statu, an sibi expedit, scilicet Ecclesiae et proximis servare in Cardinalatu et Episcopatu Ostiensi ; an vero iis abdicatis recipere se ad monasterium, eo quod vitam illam activam sentiret spiritum suum distrahere et minuire, ejusque profectum impedire. Cui eremitae : « Quid prodest lucerna, si aliis luceat, et ipsa se flamma vorax absumat ? » Quocirca Petrus, relicto Episcopatu et Cardinalatu, ad suum monasterium rediit, ibique totus suae saluti et perfectioni vacavit. Haec enim erat prima ejus vocatio, puta monastica.

Jam vero non sufficit solitudo corporis, si desit solitudo mentis, ad quam illa ducit, si nimirum mens per ea quae vidit vel audivit, divagetur, totumque mundum cogitando oberret. Deus, inquit S. Bernardus, serm. 40 in Cant., est Spiritus ; requirit ergo a nobis solitudinem spirituales magis quam corporales : « Sola, inquit, indicatur tibi mentis et spiritus solitudo. Solus es, si non communia cogites, si non affectes praesentia, si despicias quod multi suspiciunt, si fastidias quod omnes desiderant, si jurgia devites, si damna non sentias, si non recorderis injuriam. Alioquin nec si solus corpore es, solus es. » Et paulo superius docens quomodo anima fiat sponsa Dei : « Omnino, inquit, supra te est angelorum Dominus desponsari. Annoti supra te, adherere Deo, atque unum spiritum esse cum eo ? Sede itaque solitarius sicut turris, nihil tibi et turris : etiam ipsum obliviscere populum tuum, et domum patris tui, et concupiscere rex deorum tuum. O sancta anima ! sola esto, ut soli omnium serves teipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge et ipsos domesticos. An

necis te verendum habere sponsum, et qui nequaquam suam velit tibi indulgere praesentiam praesentibus ceteris ? Secede ergo, sed mente, non corpore, sed intentione, sed devotione, sed spiritu. »

S. Gregorius, lib. XXX Moral. XII, explicans illud Job XXXIX, 5 : *Quis dimisit onagram liberum in solitudinem, et vincula ejus quis solvit ?* « Viri, inquit, contemplativi quasi onagri solitudinem mentis inhabitant, et liberi a saecularium negotiorum tumultibus, Deum sitiunt. Quid enim prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis ? Itaque bene conversantibus primum solitudo mentis tribuitur, ut exurgente intrinseco strepitu terrenorum desideriorum premant, ut ebullientes ab infimis curas cordis, per superni gratiam restringant amoris, omnesque motus impetane se offerentium levium cogitationum, quasi quasdam circumvolantes muscas, ab oculis mentis abigant manu gravitatis, et quoddam sibi cum Domino intra se secretum quaerant, ubi cum illo, exteriori cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. »

Denique scripsit Cornelius Musius, illustris nostro aeo Delphis in Gallia Christi martyr, carmen doctum in laudem vitae solitariae, cui haec patheticam dat clausulam :

Vive ut vix, sed cum aegrotabis,
Istis lacrymis damabis
Omnes mundi infans.
Eum morti propinquabis,
Tunc, sed sero, provocabis
Ad beatas cellulas.
O beata solitudo,
O sola beatitudo,
Pis recessuosis !
Quam beati candidatis,
Qui ad te volant alati,
Porro a mundiculis !

Notatu dignum est quod scribit Joannes Maburnus abbas Liuriacensis in Roseto I, cap. III, sub finem, nimirum varios Ordines variis de causis a primæva sanctitate et splendore decidisse, ut Cluniacenses propter otium, Cistercienses propter negotia nimia ruralia, Praemonstratenses ob nimia Missarum et chori onera ; Mendicantes ob nimiam cum saecularibus familiaritatem, quia nimis se populo immiscuerunt, juxta illud Psalm. cv, 33 : *Commixti sunt inter gentes, et didicerunt opera eorum : et factum est illis in scandalum ;* Benedictinos ob nimias opes, juxta illud : « Filia ample dotationis suffocavit matrem devotae religionis. » Addit praeter ceteris in suo nitore et vigore stetitisse Carthusienses ob studium solitudinis et silentii, ac ob strenuam observantiam visitationum. Unde haec tria carmine complexus ait :

Per tria, si, so, vi, Carthusia permanet in vi (id est vigore).

Si est silentium, so solitudo, vi visitatio. Epi-

scopus enim, rector, superior, visitans subdites, corrigit eos, si prolapsi sint ; si stent integri, vigiles et constantes eos conservat. Silentium et solitudo faciunt, primo, ne subditi suas murmurationes et tentationes invicem communicent et affricent ; secundo, ne mentem terrenis et vanis phantasmatis, quae concupiscentiarum sunt excitationes, impleant ; tertio, disponunt animum ut satus divinos excipiat. Deus enim hoc suum balsamum non infundit nisi animo libero, puro, et fecibus terre secreto, et soli Deo attendenti ; hoc enim dignum et justum est. Audi Thomam Theodidactum, lib. I de Imitat. Christi, cap. xx : « Dixit quidam : Quoties inter homines fui, minor homo redi. Nemo secure apparet, nisi qui libenter laet. Nemo secure loquitur, nisi qui libenter tacet. Nemo secure praesert, nisi qui libenter subest. Qui se abstrahit a notis et amicis, appropinquabit illi Deo cum angelis sanctis. Maximi sanctorum humana consortia, ubi poterant, vitabant, et Deo in secreto vivere eligebant. »

Ilipsium gentiles per umbram viderunt, suaverunt, et reipsa praestiterunt. Scipio Africanus, teste Plutarcho in ejus Vita, dicebat « nunquam se minus esse solum, quam cum solus esset ; nec unquam minus otiosum, quam cum otiosus esset. » Alius ex adverso aiebat « nunquam se minus hominem esse, quam cum inter homines versaretur. » Ptolemei, ut habetur in ejus Vita, in prologo *Almagesti*, haec erat gnome : « Securitas solitudinis dolorem removet, pavor multitudinis consolationem auferit. » Cicero senescens, forensis vitae pertesus, Tusculum recessit, ibique philosophatus est, ac Tusculanas questiones, quibus alterum Senecam se exhibet, conscripsit. Seneca, epist. 1 ad Lucilium, dans ei praecipua honeste et beate vitae : « Quid tibi, inquit, vitandum praecipue existimes, quaeris ? Turbam. Nondum enim illi te tuto committeris. Ego certe confiteor imbecillitatem meam. Nunquam mores quos extuli, refero. Aliquid ex eo quod composui, turbatur ; aliquid ex his quae fugavi, redit. » Et mox : « Inimica est multorum conversatio. Nemo non aliquid nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut nescientibus allinit. Nihil vero est tam damnosum bonis moribus, quam in aliquo spectaculo desiderare. Tunc enim per voluptatem factus vita subreptum. Quid me existimas dicere ? avarior redeo, ambitiosior, luxuriosior, imo vero crudelior et inhumanior, quia inter homines fui. » Et inferius : « Socrati, Catoni et Lelio excutere mentem suam dissimilis multitudo potuisset ; adeo nemo nostrum, qui cum maxime concinnamus ingenium, ferre impetum vitiorum tam magno comitatu venientium potest. Convictor delicatus paulatim enervat et emollit ; vicinus dives cupiditatem irritat ; malignus comes quamvis candido et simplici, rubiginem suam affricuit. » Et paulo post : « Recede in teipsam quantum potes : cum his versare qui te meliorem facturi sunt ; illos

Ex Gregorius.